

Muráth Judit – Oláh-Hubai Ágnes

Interdisziplinäre Aspekte des Übersetzens und Dolmetschens Interdisciplinary Aspects of Translation and Interpreting

(Wien: Praesens Verlag, 2007. 593 pp. ISBN 978-3-7069-0387-5)

Háhn Judit

Széleskörű ismeretanyaggal bővíülhet azoknak a tudása, akik elmélyülnek a fordítás és a tolmácsolás interdiszciplináris aspektusait bemutató kötetben. A könyvben azok az előadások olvashatók, amelyek a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán megrendezett szakfordító- és tolmácskonferencián hangzottak el 2005. június 23. és 25. között. Ha egyetlen szóval kellene jellemeznem e kiadványt, akkor mindenképpen a „sokszínűség” mellett tenném le a voksomat. A Bécsben kiadott könyvben ugyanis nyolc ország (Ausztria, Belgium, Észtország, Finnország, Hollandia, Horvátország, Magyarország, Németország) szerzőinek 44 tanulmányát olvashatjuk, melyek közül 19 német, 24 angol és 1 francia nyelven íródott. Az előadók a fordítástudományban jártas szakembereken kívül közgazdászok, informatikusok, volt szakfordító szakos hallgatók, valamint a nyelvészet más területeit kutató kollégák. A címben szereplő interdiszciplináris megközelítés már a tartalomjegyzék böngészése közben is érződik: változatos témák, három nyelv, számos neves hazai és külföldi előadó. A méreténél fogva is tekintélyt parancsoló konferenciakötetet mindenképpen érdemes forgatniuk fordítástudománnyal, illetve tolmácsolással foglalkozó kutatóknak, oktatóknak, diákoknak, de érdekes és hasznos olvasmányak fogják találni a téma gyakorló szakemberei is.

A kötet két fő nyelve az angol és a német, ennek megfelelően a szerkesztők előszava is két változatban köszönti az olvasót. Jó megoldásnak találtam volna, ha ez a „kétnyelvűség” a tanulmányoknál is megjelenik, ha például egy német tanulmány elején vagy végén angol nyelvű absztrakt olvasható. Figyelembe kell viszont venni, hogy egyrészt a könyv így is csaknem 600 oldalas, másrészt a megcélzott olvasótábor nyelvtudása feltehetően magába foglalja e két nyelv magas szintű ismeretét.

Felépítését tekintve a kötet hét részre osztható: először a négy plenáris előadás szövege olvasható, majd a konferencia hét szekciójában elhangzott prezentációk következnek hat fejezetbe rendezve. A felölelt témák: (1) a fordítás és tolmácsolás elmélete, (2) interkulturális kommunikáció, (3) vállalati kommunikáció és szaknyelv, (4) terminológia és szaklexikográfia, (5) nyelvpolitika és a bolognai folyamat, a (6) a fordítás és tolmácsolás gyakorlata és modern technológiák a fordításban. Öröndetes, hogy ilyen sokrétű tudásanyag került egyetlen könyvbe, átfogó képet adva a fordítás és tolmácsolás interdiszcipliná-

ris jellegéről. További erény, hogy számos aktuális kérdést vetnek fel a szerzők. Ezek közül hadd villantsak fel néhányat már most: a korpuszok összeállításának problémái, a Bologna-folyamat hatásainak elemzése, vagy a számítógéppel támogatott fordításban rejlő lehetőségek bemutatása.

A négy plenáris előadás szerzői Theo Bungarten (Hamburgi Egyetem), Komlósi László Imre (Pécsi Tudományegyetem), Erich Prunč (grazi Karl-Franzens Egyetem) és Frieda Steurs (antwerpeni Lessius Hogeschool). Véletlenül ugyan – hiszen a négy tanulmány alfabetikus sorrendben követi egymást –, de rendkívül provokatívan kezdődik a könyv lényegi szövege az első plenáris előadás első mondatával, mely szerint a fordítás tulajdonképpen lehetetlen vállalkozás: „Übersetzen ist eigentlich ein unmögliches Unterfangen” (p. 15). A szerző, Theo Bungarten az alapfogalmak terminológiai értelmezése után a fordítást mint kommunikációs feladatot vizsgálja a politikában, a gazdasági életben és a mindennapokban az *Übersetzen und Dolmetschen als politische Aufgabe* című írásában. Komlósi László Imre előadása, mely *A comparative perspective on formulaic expressions in translation* címmel hangzott el, a formulaszerű nyelvhasználat (formulaic language) kifejezéseinek fordításába nyújt betekintést, példákkal színesítve a kognitív és a lexikális szemantika egyesített nézőpontjából történő elemzést. Erich Prunč a *Profilierung und Interdisziplinäre Kooperation in der Translationswissenschaft* című tanulmányában a fordítástudomány behatárolását tűzi ki célul, felhívja a figyelmet a küszöbön álló paradigmaváltásra, mely valószínűleg az elektronikus média, az internet és az eddig kevésbé kutatott jelenségek irányába történő elmozdulás formájában valósul meg. Frieda Steurs témája, *Terminology Infrastructure in Europe: An Asset to Multilingual Knowledge Management*, rendkívül időszerű, hiszen Európa terminológiai infrastruktúrájával foglalkozik, bemutatva a fordítók és tolmácsok képzésében alkalmazott legújabb módszereket, valamint több, Európában működő terminológiai társaságot (pl. EAFT, Deuterm, NL-Term).

A fordítás és a tolmácsolás elméleti kérdéseikhez kapcsolódó tanulmányok közül kettő is korpusznyelvészeti kérdésekkel kapcsolatos. Balaskó Mária jóvoltából olvashatunk egy folyamatban lévő angol-magyar kétnyelvű korpusz összeállításának a nehézségeiről, valamint a benne rejlő elemzési lehetőségekről. Brdar-Szabó Rita pedig német és magyar beszédaktusok fordításának példáin keresztül a TYPE/TOKEN viszonyt világítja meg. Fordítási stratégiákkal, technikákkal foglalkozik a további három előadás. Heltai Pál a nyelvtani, pragmatikai és szemantikai ellipszis és az explicitáció kapcsolatát vizsgálja a fordítás során. Lendvai Endre többek között Csehov egyik novellájában szereplő orosz nyelvi reáliák angol fordításainak szemléltetésével mutatja be, hogy milyen stratégiákat érdemes alkalmazni, ha kulturálisan kötött kifejezéseket kell egyik nyelvből a másikba átültetni. Péteri Attila német nyelvű tanulmányából kiderül, mi történik különböző modalitású mondatok fordításakor.

A kötet második és egyben legnagyobb egységét alkotó tíz előadást az interkulturális kommunikáció témaköre köti össze. Az olvasó időben is nagyot utazik, hiszen míg a horvát Mario Bradr tollából származó első tanulmány napjaink médiájában vizsgálja a metonimaszerűen használt tulajdonneveket, addig a fejezetet záró írásban a Habsburg Monarchia nyelvpolitikáját és fordítási gya-

korlatát vázolja fel egy osztrák szerző, Zita Veit. A „köztes” előadások változatos kérdésekre hívják fel a figyelmet. Ízelítőül csak néhányat említek. Az eszéki egyetemről a konferenciára érkezett Marija Omazič és Romana Čačija a metonímiák és a metaforák fordításának problémáit érzékeltetik angol-horvát példákon keresztül. A lipcsei Eberhard Fleischman a mai orosz szaknyelvi lexika rétegeinek analízisével ismerteti meg az olvasót, hangsúlyozva, hogy a fordítás és különösen a szakfordítás interdiszciplináris aspektusainak vizsgálata aktuális kérdés, egyben paradigmaváltást jelent a fordításkutatásban. Claus Michael Hutterer tanulmánya a reklámok fordításának és a kultúrák eltérő értékrendszereinek az összefüggését tárgyalja.

A harmadik fejezet a vállalati kommunikáció és a szaknyelv területére kalauzolja el az érdeklődőt. A szerzők a gazdaság, a jog és az egészségügy területén vizsgálódnak, szakszövegek, dialógusok, honlapok és szaknyelvi kurzusok egyaránt szerepelnek az elemzés tárgyaként. Gyakorló fordítók is hasznosnak fogják találni Rébék-Nagy Gábor írását, amelyből kiderül, hogy miért olyan fontos eszköz a nominalizáció az orvosi szakcikkek angolra fordításakor. Örömmel olvastam Sabine Ylönen német és finn vállalati webhelyeket összehasonlító tanulmányát, amely a fordítás és az adaptáció szempontjából fontos média-specifikus, nyelvi és stilisztikai szinten keresi a két különböző kultúrájú honlapok eltéréseit és hasonlóságait. Szaknyelvi oktatóknak mindenképpen ajánlom Pókay Marietta előadását, amelyben egy olyan jogi szaknyelvi kurzust ismertet, ahol a diákok is beleszólhatnak a sillabusz felépítésébe.

A kötet terminológiai és szaklexikográfiai fejezete nyolc írást tartalmaz, amelyek közt találunk szótárelemzést, terminuskutatást, történelmi és elmélet-történeti vonatkozásokat, valamint szakszöveg-tipológiai megközelítéseket. Fóris Ágota egy konkrét példán keresztül bemutatja, hogy a műszaki kifejezések meghatározása mennyire összetett feladatot jelent a szótárkészítők számára. Gondolatébresztő és együttműködésre készítő olvasmánynak bizonyulnak majd azok az előadások is, amelyek az intézeti keretek közt zajló terminológiai és szaklexikográfiai kutatásokba engednek betekintést: a grazi Karl-Franzens Egyetem számítógéppel támogatott terminológia-kutatásainak alapjául szolgáló adatbázisokról Susanne Göpferich, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán folyó munkálatokról Muráth Judit számol be. Konkrét szótárprojektekről értesülhetünk Gyáfrás Edit, Mohay Ágoston és Zeller Judit jóvoltából.

Az ötödik fejezetbe sorolt tanulmányok többek között az Európai Unió nyelvpolitikai kérdéseire világítanak rá, valamint a Bologna-folyamat hatásait elemzik a fordító- és tolmácsolás szemszögéből. A finnországi Ewald Reuter, az észt Viktoria Umborg, valamint hazai színekben Fischer Márta előadása alkotja ezt a részt. A kötet hatodik, záró fejezetében több szerző is a számítógép és az internet nyújtotta lehetőségekről ír, olyan módszerekről, szoftverekről, programokról, amelyek az oktatásban és/vagy a kutatásban alkalmazhatók. Hubainé Oláh Ágnes és Kruzslisz Ferenc például a számítógéppel támogatott szakfordítás tapasztalatairól számolnak be, Kiss Tibor pedig a többnyelvű szoftverek világába kalauzolja el egy konkrét tankönyv bemutatásán keresztül. Tolmácsolással kapcsolatos írások is helyet kaptak ebben a fejezetben: Somos

Csilla Edit az autonóm tanulás szerepének kutatási eredményeiről, valamint a szaktolmácsolás elemzéséről tájékoztatja az olvasót.

A konferencia-kötet összességében rendkívül hasznos tudásanyag gyűjteménye, amely nem hiányozhat a fordítástudomány és a tolmácsolás iránt érdeklődő kutatók, oktatók és diákok könyvespolcáról. Nem tagadom viszont, hogy van egy kis hiányérzetem a szerzők elérhetőségét illetően: a nevükön kívül kizárólag egy településnév szolgáltat róluk némi információt. Szívesen láttam volna egy email-címet vagy egy intézménynevet a szerzők neve alatt, hiszen így a kutatások iránt érdeklődők könnyen fel tudnák venni velük a kapcsolatot. A témák ugyanis szinte kivétel nélkül további gondolkodásra ösztönöznek.

**Rövidített hivatkozási útmutató
a FORDÍTÁSTUDOMÁNY szerzői számára**
(részletesen: www.manye.pte.hu)

Könyv, monográfia:

Williams, J., Chesterman, A. 2002. *The Map. A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies.*
Manchester: St Jerome Publishing.

Folyóiratban megjelent tanulmány:

Hell Gy. 2003. Cicero fordítási elvei.
Fordítástudomány V. évfolyam, 2. szám, 37–58.

Szerkesztett kötetben megjelent tanulmány:

Venuti, L. 1998. Strategies of Translation. In: Baker, M. (ed.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies.* London: Routledge, 240–44.

Konferencia-előadás (ha megjelent):

Láng Zs. 2003. Beszéd kiválasztása a tolmácképzésben.
In: Tóth Sz. (szerk.) *A XII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai.* Szeged: JGYTFK, 320–324.

Konferencia-előadás (ha nem jelent meg):

Klaudy K. 2001. *Asymmetry Hypothesis.*
Elhangzott: 3rd International EST (European Society for Translation Studies) Conference. Koppenhága, Dánia.